7. Žemutinės pilies karalių rūmai // Kultūros barai.1988.Nr.6.P.5O-56; Nr.7.P.58-64; Nr.8.P.5O-55 (bendraautorius N.Kitkauskas).

Sudarė G.Zabiela

IGNAS JABLONSKIS 1911.O5.2O-1991.12.O6

Netekome Igno Jablonskio. 1991m. gruodžio 9d. senosios Kretingos kapinės amžinam poilsiui priglaudė Igną Jablonskį. Gimęs (1911m. gegužės 26d.) ir užaugęs Budrių kaime (Skuodo raj.) kultūrtechnikas, inžinierius I.Jablonskis visą savo gyvenimą pašventė Lietuvos pajūrio kaimo žmonių buities, ypač jų sodybų ir seniausios praeities tyrimui, kultūros paminklų apsaugai.

Įgimtas smalsumas, noras pažinti savo tėvų žemės seniausią praeitį vertė I.Jablonskį nemažai laiko skirti archeologijai. Kretingos ir Skuodo archeologiniams paminklams. Prasidėjo jis nuo labiausiai dėmesį patraukiančių paslaptingų piliakalnių, apie kuriuos mūsų tėvai ir seneliai pasakodavo įvairiausius padavimus. Su šiais paminklais I.Jablonskis stengėsi supažindinti ir kitus, sodominti jais archeologus. 1938m. rudenį "Lietuvos aide" paskelbė Puodkalių piliakalnio aprašymą, o kitų metų pradžioje platesnį padavimą apie Imbarę ("Lietuvos aidas".1940.Vas.28-kovo 3).

1940m. vasarą jis nemažai laiko praleido pas Praną Baleniūną (1900-1965), kuris kasinėjo netoli Kretingos esančius Kurmaičių pilkapius. Tai buvo pirmas susipažinimas su archeologiniais kasinėjimais. Jis nebuvo pasyvus žiūrovas - talkino Pr.Baleniūnui: braižė kasamų pilkapių planus, pjūvius. Vėliau lankėsi dar kelių senkapių kasinėjimų vietose.

1948m. I.Jablonskis vedžiojo Mokslų Akademijos instituto archeologų ekspadiciją po Kretingos rajoną, rodė

čia esančius piliakalnius, senkapius, alkas, braižė kai kurių paminklų planus.1949 m. dalyvavo tos pačios įstaigos ekspedicijoje Zarasų ir Rokiškio rajonuose, o 1950 ir 1951 m. vėl talkino Pr.Kulikauskui, tyrusiam Kurmaičių piliakalnius ir senkapius - sudarinėjo tiriamų paminklų planus. 1951 m. rudenį tremtis užklupo I. Jablonskį dar nebaigus tyrimų brėžinių. Jis pasiėmė jų juodraščius ir užbaigė darbą Sibire ...

Grįžęs iš Sibiro ir įsikūręs Kretingoje, pamažu vėl įniko į seniausios praeities tyrimus. Talkino Istorijos instituto archeologams, kasinėjusiems prie Kretingos esančius Kvecių ir Egliškių pilkapius, vaikščiojo po Kretingos ir Skuodo rajonų laukus, kalbino senuosius gyventojus. Žmonių pasakojimai ir ypač pastabi akis, tiesiog nuojauta padėjo jam rasti dar keliasdešimt archeologijos paminklų. Tarp jų- Kurmaičių, Mosėdžio ir senosios Kartenos piliakalniai, daugybė gyvenviečių, pilkapynų bei senkapių. Aptikęs ardomus paminklus, informuodavo paminklų apsaugos įstaigas, apie paminklui iškilusį pavojų pranešdavo Istorijos institutui. Jo dėka buvo ištirta dalis Gintarų, Kašučių senkapių, Egliškių pilkapių, dalis gyvenvietės ties Imbrės piliakalniu ir kt.

Matydamas, kad Istorijos instituto archeologai nespėja tirti sparčiai naikinamų paminklų, o kartais ir norėdamas įsitikinti, ar neklysta, ar iš tikrųjų toje ar kitoje vietoje yra senovės gyvenvietės bei pilkapių liekanos, jis pats ėmėsi žvalgomojo pobūdžio kasinėjimų. Istorijos institutas padarė išimtį dviem Lietuvos praeities tyrinėtojams neturintiems archeologo diplomo, bet gerai pažįstantiems šiuos paminklus bei jų tyrimo būdus- I. Jablonskiui ir Vl. Statkevičiui iš Šilalės. Beveik dvidešimt metų I.Jablonskis kasmet gaudavo leidimą žvalgyti ir kasinėti Kretingos bei Skuodo raj. archeologinius paminklus.

I.Jablonskis kasinėjo keliolika įvairių paminklų (žr. pridedamą sąrašą), dažniausiai suardytų ar baigiamų

sunaikinti paminklų liekanas. Pavyzdžiui, žvyro karjero teritorijoje tyrė Egliškių gyvenvietės likučius ir du pilkapius, surinko radinių ir ištyrė dujotekio trasos suardytų kapų Anduliuose bei kt. Jo kasinėjimų apimtį labai ribojo lėšų stoka. Istorijos institutas tuo metu archeologiniams tyrinėjimams pinigų gaudavo labai mažai, nes šie buvo " neperspektyvūs", "nedavė pelno liaudies ūkiui". Tad finansiškai paremti I.Jablonskio kasinėjimus beveik nebuvo galimybės. Tik 1979-1980m. galėjome apmokėti daliai Padvarių pilkapius kasinėjusių darbininkų iš lėšų, gautų Kurmaičių piliakalnio kasinėjimams. Kretingos šeimininkai 1983m. finansavo Kretingos kapinyno ir Padvarių pilkapių tyrimus. Kretingoje ištirtas 614m^2 plotas, rasti 53 X-XIII a. kapai, o Padvariuose kasinėti 23 pilkapiai su I tūkst. prieš m. e. pabaigos ir m. e. I-IIa. kapais bei gyvenvietės likučiai. Šio paminklo tyrimai išsiskyrė dar ir tuo, kad I. Jablonskis atstatė dalį ištirtųjų pilkapių- sutvirtino jų akmenų vainikus, supylė sampilus, eksponavo vieno pilkapio pjūvį, kad žmonės matytų, kaip laidojo mūsų protėviai, kaip jie gerbė savo mirusiųjų kapus. Tai buvo pirmas bandymas eksponuoti ištirtą kapinyną. Iš pradžių jis buvo gana dažnai lankomas turistų. Kartais ir pats tyrinėtojas palydėdavo kretingiškių ekskursijas. Kitų paminklų tyrimus kartais paremdavo vienas ar kitas ūkis, bet dažniausiai padėdavo jo šeimos nariai.

I.Jablonskio kasinėjimai, jo surasti paminklai, bei radiniai gerokai praturtino mūsų žinias apie Lietuvos pajūrio senąją praeitį. Pavyzdžiui, iki tol archeologai Kretingos rajone žinojo iš I tūkst. pr. m. e. tik Egliškių ir Kurmaičių pilkapius, o I.Jablonskio pastabumo ir atkaklumo dėka paaiškėjo, kad to laikotarpio kapų būta dar ir Baubliuose, Kveciuose, Mosėdyje, Padvariuose, Salantuose, Sėdūnuose, Šlikiuose. Taigi pajūris buvęs daug gausiau apgyventas. M.e. pirmųjų amžių pažinimui duomenų davė jo tyrimas Ankštakiuose, Gintaruose, Kašučiuose, Padvariuose, iš X-XIIIa. įdomios medžiagos gauta iš Andulių ir Kretingos. Hipotezė, kad iki

XIIIa. vidurio Kretinga bus buvusi Andulių kaimo laukuose, o tik vėliau atsikūrė dabartinėje miesto vietoje, yra vis labiau įtikinama.

Lieka pridurti, kad apie savo tyrimų rezultatus jis daug rašė tiek vietinėje spaudoje, tiek respublikiniuose leidiniuose.Paskelbtieji jo straipsniai (o jų irgi kelios dešimtys) ir rankraštynuose gulinčios ataskaitos bei muziejuose esantys radiniai lieka svarbiu šaltiniu Lietuvos archeologijai.

Lietuva neteko nepavargstančio, kruopštaus ir pareigingo darbininko, nuostabiai pažinojusio ir mylėjusio gimtuosius laukus, sodybas ir jų žmones.

Priedas

I.Jablonskio tyrinėtų archeologinių paminklų sąrašas

1. Anduliai. 1972 m. ištirtos 18 IX-XI a. kapų liekanos, surinkta apie 120 radinių.
2. Ankštakiai-Senkai. 1986 m. kaimų riboje aptiktame kapinyne ištirtas 4 m skersmens III a. vidurio kapas akmenų vainke ir 30 m2 plotas, kuriame rasti 8 XII a. kapai.
3. Baubliai. 1977 m. ištirtos suardytos pilkapio liekanos, rasti 1 tūkst. pr. m.e. kapų likučiai.
4. Daukšiai. 1978 m. suardyto piliakalnio vietoje ištirtas 17x1,5 m plotas.
5. Egliškės. 1980 ir 1981 m. rasti ir ištirti dviejų pilkapių likučiai su 1 tūkst. pr.m.e. kapais.
6. Gintarai. 1977 m. aptiktame kapinyne ištirtas 50 m2 plotas, rasta pirmųjų m.e. amžių ir XII a. kapų. 1987 m. ištirtas dar 40 m2 plotas, aptikta 18 IX-XII a. kapų.
7. Gintarai-Senoji Kartena. Šalia kapinyno esančiame Vyšnių kalne 1987 m. ištirtas 50 m2 plotas, rasta piliakalnio pėdsakų.
8. Kalno Grikštai. 1989 m. ištirtas 30 m2 plotas, rasti 4 apardyti V-VI a. kapai.

9. Kašučiai. 1975 m. ištirti 4 II a. kapai.
10. Kretinga. 1983 m. Dupulčio deš. krante ištirtas 614 m2 plotas, rasti 53 X-XIII a. kapai.
11. Mosėdis. 1973 m. ištirti 8 pilkapių likučiai su I tūkst. pr.m.e. kapais.
12. Mosėdis. 1985 m. buv. piliakanyje ištirtas 60 m² plotas, rasti buvusio pylimo ir gynybinio griovio pėdsakai bei XVI a. dvaro žymės.
13. Padvariai. 1976, 1978 ir 1979 m. ištirti 22 pilkapiai su I tūkst. prieš m.e. ir I a. m.e. kapais.
14. Salantai. 1982, 1984 ir 1985 m. ištirtas 381 m2 plotas. Rasti 4 suardytų pilkapių su I tūkst. pr. m.e. kapais likučiai ir 24 V-VI a. kapai.
16. Šlikiai (Bajorai). 1986 m. ištirti 2 pilkapiai su I tūkst. pr.m.e. kapais.
17. Žvelsėnai. 1978 m. gyvenvietėje ištirtas 10 m² plotas.

A.Tautavičius

VYTAUTAS UŠINSKAS (1954 08 25 - 1991 01 14)

1991 m. sausio 14 d. po neilgos sunkios ligos Vilniuje mirė Kernavės archeologijos ir istorijos rezervatinio muziejaus direktorius, istorijos mokslų kandidatas archeologas Vytautas Ušinskas. Palaidotas Kernavės kapinių istorinėje dalyje.

Vytautas Ušinskas gimė 1954 m. Kėdainiuose, Pakruojyje baigė vidurinę mokyklą. 1976-1978 m. studijavo istoriją Vilniaus ir 1978-1981 m. archeologiją Sankt-Peterburgo (tuometinio Leningrado) universitetuose. Baigęs studijas, dirbo archeologu Paminklų restauravimo projektavimo institute (tuometiniame Paminklų konservavimo institute) Vilniuje. Čia Vytautas Ušinskas vadovavo jaunų archeologų